

การวิเคราะห์กระบวนการทำรำในพิธีครอบเทริดโนรา

THE ANALYSIS OF DANCE POSTURES IN CROWNING
OF NORAH HEADDRESS CEREMONYจินดา จันทรสุวรรณ^{* **}, ชนัย วรรณะลี^{**}, และนิวัฒน์ สุขประเสริฐ^{**}

JINDA JANSUWAN, CHANAI VANNALEE, AND NIWAT SUKPRASIRT

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอิทธิพลความเชื่อที่มีต่อพิธีครอบเทริดโนรา 2) ศึกษาขั้นตอนพิธีครอบเทริดโนรา 3) วิเคราะห์กระบวนการทำรำในพิธีครอบเทริดโนรา (แม่บทโนรา) โดยมีขอบเขตการศึกษาความเชื่อ องค์ประกอบต่าง ๆ ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม บทร้อง ทำนองเพลงและกระบวนการทำรำในพิธีครอบเทริดโนราของโนราใหญ่ที่ได้รับการยอมรับในจังหวัดพัทลุง ดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการประกอบพิธีกรรมโนราและมีประสบการณ์ในการทำพิธีครอบเทริดโนราเป็นอย่างดี การประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อยืนยันข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า โนราโรงครูเป็นการปลูกสร้างโรงขึ้นตามความเชื่อของคณะโนรา ลูกหลานโนรา เพื่อไหว้ครูหมอโนราหรือไหว้ตายายโนรา เพื่อแก้บนซึ่งเป็นความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ การใช้เวทย์มนต์คาถาในการทำและป้องกันคุณไสย และการสืบทอดศาสตร์การแสดงโนราผ่านพิธีครอบเทริดโนรา พิธีครอบเทริดเป็นพิธีสืบทอดองค์ความรู้ด้านโนราจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง นิยมประกอบพิธี 3 วัน 2 คืน ขั้นตอนพิธีกรรมมีความแตกต่างกันเล็กน้อยทั้งในสายตระกูลโนราเดียวกันและต่างสายตระกูลกระบวนการแม่บทโนราซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธี ประกอบด้วยบทครูสอน บทสอนรำและบทประณม กระบวนรำของโนราได้มาจากสายตระกูลโนราของตน โดยมีลักษณะการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีการประดิษฐ์ท่ารำเพิ่มขึ้นตามความสามารถแต่ละสายตระกูล

คำสำคัญ: กระบวนรำ พิธีครอบเทริด โนรา

Abstract

This research objectives were to study (1) the belief system attached to the ritualistic Norah Rong Kru performance, crowning of Norah headdress ceremony. (2) to examine the procedures of Norah crowning headdress ceremony (3) to analyze the dance sequences involved (Maebot Norah). This thesis focused on the belief system, various relevant components, sequences, verses, melody, and gestures in the Norah initiation ceremony that were recognized

^{*} วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Phatthalung College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute

^{**} บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Graduate School, Bunditpatanasilpa Institute

by people in Phatthalung Province. The research was conducted by studying the academic literatures, related research articles. Interviews with the experts in the rituals of Norah and experience in Norah crowning ceremony. The experts consultation was held to review the findings. The research results indicated that Norah Rong Kru was built on the basis of the faculty of Norah lineage to pay homage to Kru Mor Norah for the faith in superstition, spells to do and protect, occult and inheritance. Crowning of Nurah headdress ceremony is meant to pass on the Norah knowledge and performing skill from Norah teacher-performers to the next generation. The ceremony is mostly held three days and two nights. The rituals stages are slightly different in both of the same Norah family lines and another family line. The main dance sequence which is part of the ceremony consist of Bot Kru Sorn, Bot Sorn Rum, and Bot Prathom. Norah dance performance demand high individual skills and passed on from generation to generation. The sequences also evolve as new gestures are created and added to each family line.

Keywords: Dance postures, Crowning of Norah headdress ceremony, Norah

บทนำ

โนราเป็นศิลปะการแสดงที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในภาคใต้ ตั้งแต่อดีตสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่อุดม หนูทอง (2536, น.1) ได้กล่าวไว้ว่า การละเล่นพื้นบ้านภาคใต้ที่ได้รับความนิยมสูงสุดนับแต่อดีตถึงปัจจุบันมีเพียง 2 อย่าง คือ หนังตะลุงและโนรา โดยเฉพาะโนรานั้นยอมรับกันว่ามีความเก่าแก่มาก

ด้วยความเฉลียวฉลาดของบรรพบุรุษโนรา ที่ได้ปลูกฝังให้ลูกหลานต้องแสดงความกตัญญูและรำลึกถึงบรรพบุรุษโนราของตน โดยการประกอบพิธีโนราโรงครูหรือโนราลงครู เพื่อเชิญวิญญาณครูหมอโนรา บรรพบุรุษหรือตายายโนรามารพบปะลูกหลาน มารับการเซ่นไหว้โดยผ่านร่างทรงในพิธีโรงครู และเมื่อลูกหลานฝ่ายชายมีอายุครบบวช ต้องทำพิธีครอบเทริดโนราเพื่อเป็นมงคลต่อตนเองและครอบครัวก่อนจะบวชทางพระพุทธศาสนา ดังที่ ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ (2538, น. 75-76) กล่าวถึงวัตถุประสงค์การแสดงโนราโรงครูไว้ 3 ประการ คือ

1. เพื่อให้ไหว้ครูหรือไหว้ตายาย เป็นการแสดงกตเวทิตาต่อคุณครูของศิลปินโนราและสำหรับผู้ที่มีเทือกเถาเหล่ากอเป็นโนรา จึงถือเป็นธรรมเนียมว่าจะต้องมีการไหว้ครู
2. เพื่อแก้บนโนราภาคใต้จะมีความเชื่อว่าครูโนราที่ล่วงลับไปแล้วจะมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยเหลือตนเองในยามทุกข์ร้อน หรือให้ประสบความสำเร็จในชีวิตก็จะบนบานต่อบรรพชน เมื่อประสบความสำเร็จจะแก้บนโดยโนราโรงครู
3. เพื่อครอบเทริดสำหรับศิลปินใหม่เพื่อเป็นมงคลยิ่งของชีวิตศิลปิน

พิธีครอบเทริดโนรา บางคนเรียกว่า “พิธีผูกผ้า” หรือ “ผูกผ้าใหญ่” ถือเป็นพิธีกรรมที่มีส่วนสำคัญมากในการสืบทอดการเป็นโนราที่สมบูรณ์ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความหมายถึงการยอมรับให้เข้าสู่ภาวะศิลปิน หรือเข้ามาเป็นเครือข่ายโนรา ตลอดจนเป็นการอนุญาตให้เป็นครูผู้สอนผู้อื่นได้ หรือการอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบพิธีครอบเทริดผู้โนราใหม่ เป็นพิธีประสิทธิ์ประสาทวิชาอาคมให้กับโนราที่คิดว่าจะทำหน้าที่นายโรง (พิทยา บุขรรค์รัตน์,

2535, น. 256) และสาโรช นาคะวิโรจน์ (อ้างถึงใน โอภาส อิสโม, 2544, น. 4) กล่าวไว้ว่า พิธีครอบเทริดหรือ พิธีผูกผ้าใหญ่เป็นพิธีที่ครูโนราได้จัดขึ้นเพื่อรับรองความสามารถและความเป็นโนราที่สมบูรณ์ของศิษย์ เปรียบเสมือนว่าศิษย์ผู้นั้นได้รับประกาศนียบัตรโนราโดยสมบูรณ์ สามารถรำโนราประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้นอกจากนี้ ประสิทธิ์ รัตนมณี และนราวดี โลหะจินดา (2550, น. 30) ได้กล่าวไว้ว่า พิธีครอบเทริดเป็นพิธีที่เปลี่ยนสถานภาพโนรารุ่นใหม่ให้เป็นโนราเต็มตัวและสมบูรณ์ โนราที่ไม่ผ่านพิธีกรรมนี้ถือว่าเป็นโนราที่ไม่สมบูรณ์ ชาวบ้านจะเรียกว่า “โนราดิบ” หรือโนราคนไหนซึ่งแต่งงานก่อนเข้าร่วมพิธีการครอบเทริด จะถูกเรียกว่า “โนราปาราชิก” โนราทั้งสองแบบจะไม่สามารถประกอบพิธีกรรมสำคัญ ๆ ได้ ในทางกลับกันชาวบ้านจะให้ความไว้วางใจกับโนราที่ผ่านพิธีครอบเทริด ประกอบพิธีโรงครูให้กับครอบครัว โนราน้อย คงเกลี้ยง (สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2559) ได้กล่าวถึงพิธีครอบเทริดโนราสอดคล้องกับประสิทธิ์ รัตนมณี และนราวดี โลหะจินดา ว่าพิธีครอบเทริดโนราหรือผูกผ้าใหญ่ทำให้โนราใหม่เป็นโนราที่สมบูรณ์หรือเรียกว่าเป็นโนราใหญ่นั้นเอง และยังมีความเชื่ออีกว่าหากเป็นโนราอยู่แล้วแต่ไม่ผ่านพิธีนี้ถือว่าเป็น “โนราดิบ” ไม่สามารถประกอบพิธีแก้หมอยได้ เพราะเชื่อว่าครุหมอยตายโนราจะไม่ยอมรับจะทำให้พิธีกรรมนั้นเป็นโมฆะ หากผ่านพิธีครอบเทริดโนราแล้วก็สามารถเป็นโนราใหญ่หรือนายโรงที่จะประกอบพิธีโรงครู เหยียบเสน ตัดผมผีซ้อ แก้หมอยได้ เพราะถือว่าเป็นได้การยอมรับจากครุหมอยโนรา

ชาวบ้านเชื่อว่าผู้ที่เป็โนราใหญ่ต้องเป็นมีความรู้ ความสามารถ และเชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรม เป็นร่างพิเศษเหนือมนุษย์ทั่วไปสามารถสื่อสารกับโลกวิญญาณได้ การได้มาซึ่งการเป็นโนราใหญ่ต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ต้องมีความรู้ความสามารถด้านการรำโนรา ซึ่งจะแทรกอยู่ในขั้นตอนของพิธีโดยเฉพาะบทหลักที่ถือเป็นบททดสอบคือ “แม่บทโนรา” ได้แก่ บทครูสอน บทสอนรำ และบทประถม เนื่องจากคณะโนราที่ได้รับการยอมรับเชือถือ และไว้วางใจให้ประกอบพิธีครอบเทริดโนราให้ลูกหลานโนรามีหลายคนะ หลายสายตระกูล แต่ละสายตระกูลมีขั้นตอนและกระบวนการทำที่เป็นเอกลักษณ์ จึงส่งผลให้ขั้นตอนและกระบวนการทำรำแตกต่างกันออกไปตามสายตระกูลที่ได้รับสืบทอดมา

ดังนั้นเมื่อพิธีครอบเทริดโนราเป็นพิธีที่มีความสำคัญต่อผู้แสดงโนราและผู้ที่มีเชื้อสายโนราผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาพิธีการครอบเทริดโนรา โดยศึกษาขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม และกระบวนการในบท “แม่บทโนรา” ที่ปรากฏในการประกอบพิธี เพื่อการอนุรักษ์สืบทอดและเผยแพร่ อันเป็นประโยชน์ต่อวงการโนราต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาอิทธิพลความเชื่อที่มีต่อพิธีครอบเทริดโนรา
2. ศึกษาขั้นตอนพิธีครอบเทริดโนรา
3. วิเคราะห์กระบวนการทำรำในพิธีครอบเทริดโนรา (แม่บทโนรา)

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการศึกษาภาคสนาม โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษา วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโนรา พิธีครอบเทริดโนรา จากแหล่งข้อมูลของหน่วยงานและแหล่งวิทยบริการสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ สถาบันไทยทักษิณคดี มหาวิทยาลัยทักษิณสงขลา มหาวิทยาลัย

ราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโนราและพิธีครอบเทริดโนรา

2. การศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาขั้นตอนและกระบวนการทำโนราในพิธีครอบเทริดโนรา โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยนำข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย มากำหนดเป็นประเด็นคำถาม แล้วนำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาค่า IOC หรือ Index of item Objective Congruence โดยข้อคำถามต้องมีค่า 0.5 ขึ้นไป จากนั้นนำเครื่องมือที่ได้ไปเก็บข้อมูลจากโนราใหญ่ที่ได้รับความไว้วางใจและเชื่อถือให้เป็นโนราอุปถัมภ์ให้แก่โนราที่มีความประสงค์จะเข้ารับการครอบเทริด ประกอบด้วย

2.1 นายน้อม คงเกลี้ยง โнораใหญ่ สายโนราแปลก ชะบะลหรือสายท่าแค จังหวัดพัทลุง

2.2 นายวิชา ศุภศรีสอาด โнораใหญ่ สายโนราแปลก ชะบะลหรือสายท่าแค จังหวัดพัทลุง

2.3 นายห้วน คงคำ โнораใหญ่ สายโนรายก ชูบัวหรือสายทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง นำผลที่ได้มาวิเคราะห์สรุปในบทที่ 2-3

3. สัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องขององค์ความรู้ ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการปรับปรุงโดยมีคุณสมบัติกำหนดดังนี้

3.1 ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับการแสดงโนรา

3.2 ศิลปินพื้นบ้านที่มีความรู้ ความสามารถในการประกอบพิธีครอบเทริดโนรา

3.3 ศิลปินพื้นบ้านที่มีความรู้ ความสามารถทางดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ (โนรา)

4. สรุปวิเคราะห์ผลการศึกษา โดยนำผลที่ได้จากสนทนากลุ่มย่อยมาวิเคราะห์และสรุป

5. รายงานการวิจัย

ผลการศึกษา

โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของคนภาคใต้ เป็นศิลปะและวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่กระทำติดต่อกันสืบเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ได้รับความนิยมในภาคใต้อย่างกว้างขวางเกือบทุกท้องถิ่นมาจนกระทั่งปัจจุบัน การแสดงโนรามีจุดมุ่งหมายหลัก 2 ประการ คือ การแสดงเพื่อความบันเทิงอย่างหนึ่งและการแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมอีกอย่างหนึ่ง การแสดงโนราทั้ง 2 ลักษณะนี้ จะมีความเชื่อเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่เป็นอันมาก

1. ความเชื่อมีอิทธิพลต่อพิธีครอบเทริดโนรา ลูกหลานโนรา คณะโนรา มีความเชื่อเกี่ยวกับโนราซึ่งถูกปลุกฝังมาตั้งแต่บรรพบุรุษและถ่ายทอดมาสู่รุ่นลูกหลาน คือความเชื่อในการบูชาบรรพบุรุษหรือครูหมอโนรา เพื่อให้ลูกหลานมีความเคารพ นอกจากความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนราแล้วยังมีความเชื่อเรื่องของไสยศาสตร์ในส่วนหนึ่งของพิธีกรรม ได้แก่ รูปแบบของการประกอบพิธีกรรม การปลุกสร้างโรงพิธี เครื่องสังเวยและเครื่องบูชาในพิธีกรรม และการสร้างโนราใหม่ให้เป็นนายโรงโนราที่สมบูรณ์แบบ

2. ขั้นตอนพิธีครอบเทริดโนรา มีจากการศึกษาพบว่า

2.1 ขั้นตอนการประกอบพิธีครอบเทริดโนรา ของโนราน้อม คงเกลี้ยง มีการประกอบพิธี 3 วัน 2 คืน เริ่มตั้งแต่วันพุธถึงวันศุกร์ มีขั้นตอนคือ วันพุธซึ่งถือเป็นวันเข้าโรงจะเริ่มด้วยโนราใหญ่ทำพิธีการทักโรงโดยการเห่เหยียบพื้นโรง มือแตะเสาโรงพิธี ทองคาลาไล่เสนียดจัญไร หรืออาจจะเรียกว่าการใช้ธาตุลมในการทำพิธีไล่เสนียดจัญไร การเข้าโรง ตกแต่งโรงพิธี วางเครื่องบูชา พิธีเบิกโรง การโหมโรง ลงโรงภาคครู ว่าสัดดีชุมนุญครู

หรือเชิญครู กราบครู ทำการตั้งบ้านตั้ง พิธีกรรมวันที่สองเริ่มด้วยชุมนุมครู พิธีภาสครู ร้องบทสวดดี กราบครู ถวายเครื่องสังเวยและเครื่องบูชาบนศาล พิธีสงฆ์ พิธีตัดจุก ครอบเทริดโนรา รำหน้าศาล รำ 12 คำพรัด จบด้วยการรำจับบท 12 พิธีกรรมวันที่สามหรือวันส่งครู เริ่มด้วยภาสครู โนรารำหน้าศาล อาจจะมีการรำเก็บตกบทที่ค้างมาจากวันประกอบพิธี รำคล้องหงส์ รำบทนายไกรหรือแทงเข้ พิธีส่งครู พิธีตัดเหมยเป็นพิธีกรรมสุดท้ายถือเป็นการเสร็จพิธี หลังจากนั้นผู้เข้าพิธีครอบเทริดโนราต้องบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ หลังจากลาสิกขาบทแล้วเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของโนราว่าต้องรำสามวัด สามบ้านเพื่อเป็นสิริมงคลหรือการถือเคล็ดเพื่อจะให้โนราได้มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับต่อไปข้างหน้า

2.2 ขั้นตอนการประกอบพิธีครอบเทริดโนราของโนราวิชา ศุภศรีสอาด มีการประกอบพิธี 4 วัน 3 คืน เริ่มตั้งแต่วันพุธถึงวันศุกร์ เริ่มด้วยวันพุธโนราใหญ่ทำพิธีการทักโรงโดยการทำนํ้ามนต์ประพรมข้าวของเครื่องใช้ทุกอย่างในพิธี อาจจะมีเรียกว่าการใช้ธูปน้ำในการทำพิธีไล่เสนียดจัญไร แล้วเข้าสู่โรงพิธีเพื่อจัดเตรียมเครื่องบูชา พิธีเบิกโรง เบิกเครื่อง พิธีซัดหมาก การโหมโรง ลงโรงภาสครู ว่าสวดดีชุมนุมครูหรือเชิญครู กราบครู เช่น ครูหมอ พิธีกรรมวันที่สองเริ่มด้วยชุมนุมครู ภาสครู ร้องบทสวดดี กราบครู ถวายเครื่องบูชา เครื่องสังเวย พิธีการตัดจุก พิธีครอบเทริด รำ 12 คำพรัด รำจับบท 12 จบด้วยการแก้พอก พิธีกรรมวันที่สามเริ่มด้วยลูกคู่ ลงโรง โนราใหญ่ ภาสครูโนรา เชื้อตาหลวง เชิญครูหมอมาร่วมสวดข้าวของ อาจมีการรำร่วมกับครูหมอ รำถวายหน้าศาล อาจจะมีการรำ 12 บท ที่ยังตกค้างจากวันที่ 2 ต่อจนครบ เล่นบทคล้องหงส์เป็นบทสุดท้าย พิธีกรรมวันที่สี่เริ่มด้วยภาสครูโนรา ชุมนุมครู เชื้อตาหลวง ครูหมอตักหมอดมาสวดข้าวสวดของ อาจจะมีการรำร่วมกับครูหมอ กรวดน้ำแผ่เมตตาและรำหน้าศาล รำบททาละวันหรือแทงเข้ พิธีส่งครู พิธีตัดเหมยเป็นพิธีกรรมสุดท้าย ถือเป็นการเสร็จพิธี หลังจากนั้นผู้เข้าพิธีครอบเทริดโนราต้องบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ หลังจากลาสิกขาบทแล้วเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของโนราว่าต้องรำสามวัด สามบ้านเพื่อเป็นสิริมงคลหรือการถือเคล็ดเพื่อจะให้โนราได้มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับต่อไปข้างหน้า

2.3 ขั้นตอนการประกอบพิธีครอบเทริดโนราของโนราห้วน คงคำ มีการประกอบพิธี 3 วัน 2 คืน เริ่มตั้งแต่วันพุธถึงวันศุกร์ วันพุธหรือวันเข้าโรงมีขั้นตอนคือ เริ่มด้วยโนราใหญ่เสกข้าวสารไล่เสนียดจัญไร หลังจากนั้นทำการทักโรง โดยใช้เท้าเหยียบบนพนัก (เก้าอี้ไม้) แล้วท่องคาถา เป็นการทักทายเจ้าที่หรือทักเจ้าโรงพิธีที่ดูแลรักษาโรงพิธีเพื่อขอความสวัสดิมีชัย ต่อจากนั้นโนราจะเข้าโรงพิธีตั้งเครื่องบูชา เบิกโรง การโหมโรง ลงโรง ภาสครู ว่าสวดดี ชุมนุมครูหรือเชิญครู กราบครู เช่นครู พิธีกรรมวันที่สองเริ่มด้วยการชุมนุมครู พิธีภาสครู ร้องบทสวดดี กราบครู ถวายเครื่องบูชาเครื่องสังเวย รำหน้าพอก พิธีสงฆ์ พิธีตัดจุก พิธีครอบเทริด รำ 12 คำพรัด พิธีตั้งบ้านตั้งเมืองและต่อด้วยรำจับบท 12 เป็นอันเสร็จพิธี ในขณะที่เริ่มรำ 12 คำพรัดโนราที่ผ่าน การครอบเทริดแล้วจะต้องเดินทางไปบวช พิธีกรรมวันที่สามเริ่มด้วยภาสครูโนรา รำหน้าศาล เชิญตายายมารับเครื่องบูชา เชิญเจ้าบ้านมาเช่นของบูชา (อาจจะมีมีการเชื้อครูหมอ) รำคล้องหงส์และแทงเข้ พิธีส่งครู พิธีตัดเหมย ถือเป็นการเสร็จพิธี หลังจากลาสิกขาบทแล้วเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของโนราว่าต้องรำสามวัด สามบ้านเพื่อเป็น สิริมงคลหรือการถือเคล็ดเพื่อจะให้โนราได้มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับต่อไปข้างหน้า

เห็นว่าโนราทั้ง 3 ท่านวิีการปฏิบัติที่เหมือนและต่างกันบ้าง แต่มีจุดประสงค์ในการปฏิบัติเช่นเดียวกัน ขึ้นอยู่กับการสืบทอดจากการได้รับการถ่ายทอดจากตระกูลโนรามานา เช่น การกำหนดวันในการประกอบพิธีของโนราวิชา ศุภศรีสอาด กำหนดเป็น 3 วัน 3 คืน ขั้นตอนการรำ ตั้งบ้านตั้งเมืองของโนราน้อม คงเกลี้ยง และ

โนราวิชา ศุภศรีสอาด ซึ่งเป็นสายโนราแปลก ชนะบาล ทำพิธีตั้งบ้านตั้งเมืองในวันพุธ ซึ่งเชื่อว่า ครูอาจารย์ที่ล่วงลับไปแล้วเมื่อมาโรงพิธียังไม่มีที่อยู่อาศัย จึงต้องสร้างบ้านสร้างเมืองให้ท่านเหล่านั้นมาอาศัย เพื่อเป็นสิริมงคลในการประกอบพิธี ส่วนโนราห้วน คงคำ สายโนรายก ชูบัว รำตั้งบ้านตั้งเมืองในวันพฤหัสบดีตอนเที่ยงวัน เพราะถือว่าการรำตั้งบ้านตั้งเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง เป็นการตั้งบทที่เริ่มเรื่องของการแสดงโนรา

3. กระบวนท่ารำ

โนราใหม่ต้องแสดงฝีมือกระบวนท่ารำโนรา ซึ่งเชื่อว่าเป็นการแสดงเพื่อขอจบหลักสูตร และแสดงฝีมือให้เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ในการปฏิบัติกระบวนท่ารำผู้แสดงโนราต้องร้องบทกลอนให้เข้ากับจังหวะและทำนองเพลงและปฏิบัติกระบวนท่ารำให้สอดคล้องกับบทร้อง จากการศึกษาพบว่า

3.1 บทร้องของโนราทั้งสามคณะมีดังนี้

1) บทครูสอน มีจำนวนคำกลอน 9 คำกลอนเท่ากัน แต่มีการใช้คำร้องที่แตกต่างกันชัดเจนในคำกลอนที่ 8 ของโนราวิชา ศุภศรีสอาด มีว่า “ตีนถีบสายคัก ส่วนมือชักพระแสงทอง” ซึ่งคณะอื่น ๆ ใช้ว่า “ตีนถีบพนัง สองมือชักเอาแสงทอง” ในบทอื่น ๆ แม้จะใช้รูปคำต่างไปบ้างแต่ยังมีความหมายเดียวกัน

2) บทสอนรำพบว่ามีคำกลอนไม่เท่ากัน โนราน้อม คงเกลี้ยง และโนราวิชา ศุภศรีสอาด มีจำนวน 27 คำกลอน ส่วนโนราห้วน คงคำ มี 20 คำกลอนและคำร้องแตกต่างกัน เช่น โนราวิชา ศุภศรีสอาด ใช้คำว่า “วาดไผ่ฟ้ายอก” ส่วนคณะอื่น ๆ ใช้ “วาดไผ่ฉายอก” โนราห้วน คงคำ ใช้คำว่า “ฉนนี่แหละเอวกลม” คณะอื่น ๆ ใช้คำว่า “ฉนนี่แหละต้นกลม” เป็นต้น ในบทอื่น ๆ แม้จะใช้รูปคำต่างไปบ้างแต่ความหมายไม่ได้ต่างกัน

3) บทประณม พบว่าโนราน้อม คงเกลี้ยง มีจำนวนคำกลอนต่างจากคณะอื่น ๆ คือมีจำนวน 18 คำกลอน อีก 2 คณะมี 16 คำกลอน มีการใช้คำต่างกันบ้าง เช่น โนราน้อม คงเกลี้ยง ใช้คำว่า “ข้างสารหวาน หน้าพิศดูน่ารัก” โนราวิชา ศุภศรีสอาด ใช้คำว่า “ข้างสารหวาน หน้าแลดูน่ารัก” และโนราห้วน คงคำ ใช้คำร้องว่า “ข้างสารหวาน หน้าแลดูน่ารัก” เป็นต้น ส่วนในบทอื่น ๆ แม้จะใช้รูปคำต่างไปบ้างแต่ความหมายไม่ได้ต่างกัน

3.2 ทำนองเพลงในที่นี้หมายถึงการบรรเลงเครื่องดนตรีหรือจังหวะหน้าทับที่ใช้ในการบรรเลง คือ ทับและกลอง ซึ่งแบ่งหน้าทับได้เป็น 2 ประเภท คือ หน้าทับเพลงทับหรือเพลงกราวเป็นการบรรเลงร่วมระหว่างทับกับโหม่ง และหน้าทับเพลงโทนเป็นการบรรเลงร่วมระหว่างทับ กลอง และโหม่ง จากการศึกษาพบว่าโนราทั้ง 3 คณะมีการใช้หน้าทับประกอบบทร้องที่ต่างกัน โดยมีการบรรเลงเครื่องดนตรีประกอบบทร้องตามที่ได้รับสืบทอดมาจากสายตระกูลที่รับการถ่ายทอดมาปรากฏเป็นดังนี้

ตารางที่ 1 ทำนองเพลงที่ใช้ประกอบบทร้องแม่บทโนรา

คณะโนรา	ทำนองเพลงแม่บทโนรา		
	บทครูสอน	บทสอนรำ	บทประณม
โนราน้อม คงเกลี้ยง	ทำนองเพลงทับ	ทำนองเพลงทับเพลงโทน	ทำนองเพลงทับเพลงโทน
โนราวิชา ศุภศรีสอาด	ทำนองเพลงทับ	ทำนองเพลงโทน	ทำนองเพลงโทน
โนราห้วน คงคำ	ทำนองเพลงโทน	ทำนองเพลงทับ	ทำนองเพลงทับ

ที่มา: ผู้วิจัย

3.3 กระบวนท่ารำแม่บทโนรา พบว่าโนราทั้ง 3 คณะมีลักษณะการเคลื่อนไหวร่างกายในการปฏิบัติท่ารำลักษณะเดียวกับการรำไทย เช่น ตั้วง จีบ เอียงศีรษะ ก้าวหน้า ก้าวข้าง ยกหน้า ยกข้าง กระดกหลัง นั่งคุกเข่า กระบวนท่ารำของโนราทั้ง 3 คณะ ปฏิบัติกระบวนท่ารำโดยการตีทำให้สอดคล้องกับบทร้องตามที่สืบทอดมาจากสายตระกูลที่ได้รับถ่ายทอดมา และมีการประดิษฐ์กระบวนท่ารำเพิ่มเติม เพื่อสื่อความหมายตามบทร้องตามความสามารถและความคิดของตน จึงส่งผลให้มีจำนวนกระบวนท่ารำไม่เท่ากันและมีลักษณะของกระบวนท่ารำที่ต่างกัน ในลักษณะของท่าขยาย เช่น กระบวนท่ารำประกอบบทร้องที่เกี่ยวกับธรรมชาติ สัตว์ อาชีพ เช่น

1) บทครูสอน พบว่ามีท่ารำที่แตกต่างเด่นชัดคือ ท่า “ต่อง่า” ของโนราห้วน คงคำ ซึ่งปฏิบัติท่ารำ (ตีบท) โดยชนข้อมือทั้งสองข้าง ปลายนิ้วแยกออกวางข้อมือที่ปลายคาง ส่วนคณะอื่น ๆ ปฏิบัติโดยตั้งวงหน้า นอกจากนี้พบท่ารำที่ต่างไปซึ่งไม่ปรากฏในโนราคณะอื่น นอกจากโนราวิชา ศุภศรีสอาด คือท่ารำ “ตีนถีบสายคัก สองมือชักพระเส้ทอง”

2) บทสอนรำ พบว่ามีท่ารำแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย เช่น บทวาดไวให้เหมือนรูปเขียน ซึ่งโนราแต่ละท่านก็ปฏิบัติท่ารำต่างกัน เช่น โนราน้อม คงเกลี้ยง และ โนราวิชา ศุภศรีสอาด ปฏิบัติท่ารำเป็นรูปวาด ส่วนโนราห้วน คงคำปฏิบัติท่ารำเป็นลักษณะการวาดรูป

3) บทประณม พบว่ามีท่ารำที่แตกต่างกันบ้าง เช่น “กระต่ายชมจันทร์” ของโนราวิชา ศุภศรีสอาด ที่ปฏิบัติท่ารำเป็นพระจันทร์ ส่วนท่านอื่น ๆ ปฏิบัติท่ารำเป็นกระต่าย ท่าพระรถทิ้งสาร ท่าเข้าวัง ท่าหลงไหลไป ลั่นงามโสกา เป็นต้น

ท่ารำหลักที่มีลักษณะกระบวนท่ารำที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน เช่น บทร้องที่กล่าวถึง “ครูหมอโนรา บรรพบุรุษหรือตายายโนรา” ก็จะปฏิบัติท่ารำโดยการพนมมือไหว้ หรือบทร้องที่กล่าวถึงการระบุตำแหน่งของร่างกาย อาทิ ปกิริยา จะปฏิบัติกระบวนท่ารำให้ตรงกับบทร้อง เช่น บทร้องว่า ครูให้ข้ารำเทียมป่า ครูข้าให้รำเทียมพก เป็นแพนผาหลา พวงดอกไม้ และท่าโคมเวียน เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวิเคราะห์กระบวนท่ารำในพิธีครอบเทริดโนราของโนราทั้งสามคณะในจังหวัดพัทลุง มีข้อควรสังเกตดังนี้

1. อิทธิพลความเชื่อที่มีต่อพิธีครอบเทริดโนรา จากการศึกษาพบว่าความเชื่อของลูกหลานโนรายังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ยังคงสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยเฉพาะความเชื่อในบรรพบุรุษ ตายายโนราหรือผีบรรพบุรุษโนราที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเชื่อว่าบรรพบุรุษเหล่านี้เมื่อตายยังไม่ไปไหน ยังอยู่กับลูกหลานเพื่อดูแลและคุ้มครองให้มีความสุข แต่หากลูกหลานเพิกเฉยละเลยไม่สนใจ ก็จะลงโทษให้ป่วยไข้โดยไม่ทราบสาเหตุ จึงตั้งโรงครูขึ้นเพื่อเป็นการแก้บน และขอขมาในสิ่งที่เกิดขึ้น โดยนายโรงโนราจะเป็นสื่อกลางในการติดต่อขานพินัยญาดด้วยการ “ตัดเหมรย” ให้หายป่วยไข้หรือกลับมาเหมือนเดิม ซึ่งนายโรงผู้ประกอบพิธีต้องผ่านพิธีครอบเทริดโนรามาก่อน เพราะลูกหลานโนราเชื่อว่าผู้ที่ผ่านพิธีครอบเทริดโนราถือว่าได้รับการยอมรับจากบรรพบุรุษหรือตายายโนราว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ พิธีครอบเทริดโนราเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงความหมายถึงการยอมรับให้เข้าสู่ภาวะศิลปิน หรือเข้ามาเป็นเครือข่ายโนรา ตลอดจนเป็นการอนุญาตให้เป็นครูผู้สอนผู้อื่นได้ หรือการอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบพิธีครอบเทริดให้แก่โนราใหม่ การประกอบพิธีนั้นต้องกระทำตามธรรมเนียมนิยม ซึ่งมีความเชื่อเข้ามา

เกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนและองค์ประกอบของพิธีกรรมซึ่งสอดคล้องกับประสิทธิ์ รัตนมณี และนราวดี โลหะจินดา (2550, น. 29-30) ได้กล่าวว่าสาเหตุของการแสดงโนราโรงครู มี 3 สาเหตุ คือ 1) รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีตามบรรพบุรุษ โดยการยกโรงครูขึ้นตามพันธสัญญาระหว่างบุตรหลานกับครูหมอนโนรา 2) รักษาอาการเจ็บป่วย โดยไม่รู้สาเหตุเกิดจากครูหมอนโนราได้มาลงโทษ 3) เกิดจากความสมหวังในสิ่งที่ปรารถนา ซึ่งเกิดจากการบนบานครูหมอนโนรา ซึ่งต้องยกขันหมากมาให้นายโรงแก่น ซึ่งนายโรงผู้ทำหน้าที่พิธีกรรมต้องผ่านพิธีกรรมครอบเทริดมาก่อน เพราะชาวบ้านเชื่อว่าร่างโนราที่ผ่านพิธีครอบเทริด เป็นร่างพิเศษเหนือมนุษย์ทั่วไป สามารถสื่อสารกับโลกวิญญาณได้ เพราะการรำรำโนราเป็นความรู้ของเทพดาที่มาจากในร่างมนุษย์ และสอดคล้องกับ วิกรมกรู้งแก้ว (2542, บทคัดย่อ) กล่าวว่า 1) โนราโรงครูเกิดจากความเชื่อของปู่ ย่า ตา ยาย ในสมัยโบราณนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่เมื่อบรรพบุรุษสิ้นชีวิตลงก็ยังคงให้ความช่วยเหลือลูกหลานอยู่ หากผู้ใดปฏิบัติตนผิดธรรมเนียมจารีตทางศีลธรรม ละเลยต่อตายายโนราห์ ก็จะลงโทษให้ป่วยไข้โดยไม่ทราบสาเหตุ จึงตั้งโรงครูขึ้นเพื่อเป็นการแก้บน และขอขมาในสิ่งที่เกิดขึ้น 2) ความเชื่อทุกขั้นตอนจะสอดคล้องกับคตินิยม เช่นความเชื่อในการบูชาบรรพบุรุษ เพื่อให้ลูกหลานมีความเคารพ ความเชื่อในส่วนพิธีกรรม ได้แก่ รูปแบบของการประกอบพิธีกรรมการปลุกสร้างโรงพิธี เครื่องสังเวยและเครื่องบูชาในพิธีกรรม การแต่งกายของผู้ประกอบพิธีกรรม เครื่องดนตรีในพิธีกรรม และขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

2. ขั้นตอนพิธีครอบเทริดโนรา จากการวิจัยพบว่าการประกอบพิธีครอบเทริดของโนรา 3 ท่าน มีขั้นตอนการประกอบพิธีที่เหมือนและต่างกันหลายขั้นตอน ดังสรุปเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2 ขั้นตอนพิธีกรรมวันแรก

คณะโนรา หัวข้อ	โนราน้อม คงเกลี้ยง	โนราวิชา ศุภศรีสอาด	โนราห้วน คงดำ
ขั้นตอนพิธี	โนราตีกลองเป็นสัญญาณ	โนราตีกลองเป็นสัญญาณ	โนราตีกลองเป็นสัญญาณ
	เจ้าบ้านเอาขันหมากมารับโนรา	เจ้าบ้านเอาขันหมากมารับโนรา	เจ้าบ้านเอาขันหมากมารับโนรา
	-	ทำนํ้ามนต์ ประพรมข้าวของ เครื่องใช้	-
	-	-	โนราใหญ่เสกข้าวสาร ไล่เสนียด จัญไร
	โนราหักโรง	-	โนราหักโรง
	โนราเข้าโรง	โนราเข้าโรง	โนราเข้าโรง
	ตั้งเครื่องบูชา วางเครื่องบูชา	จัดเตรียมเครื่องบูชา เตรียม สถานที่	ตั้งเครื่องบูชา วางเครื่องบูชา
	เบิกโรง ชัดหมาก	เบิกโรง พิธีชัดหมาก	เบิกโรง ชัดหมาก
	โหมโรง	โหมโรง	โหมโรง
	ลงโรงกาศครู	ลงโรงกาศครู	ลงโรงกาศครู

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คณะโนรา หัวข้อ	โนราน้อม คงเกลี้ยง	โนราวิชา ศุภศรีสอาด	โนราห้วน คงดำ
ขั้นตอนพิธี	ว่าสัต์ดีชุมนุ่ครุ ชุมนุ่ครุเทวดา	ว่าสัต์ดีชุมนุ่ครุ ชุมนุ่ครุเทวดา รำตั้งบ้านตั้งเมือง	ว่าสัต์ดีชุมนุ่ครุ ชุมนุ่ครุเทวดา
	กราบครู	กราบครู	กราบครู
		เช่นครุหมอ	เช่นครุหมอ
	รำตั้งบ้านตั้งเมือง	-	-
	รำเล่นเพื่อความบันเทิง	รำเล่นเพื่อความบันเทิง	รำเล่นเพื่อความบันเทิง

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 3 ขั้นตอนพิธีกรรมวันที่สอง

คณะโนรา หัวข้อ	โนราน้อม คงเกลี้ยง	โนราวิชา ศุภศรีสอาด	โนราห้วน คงดำ
ขั้นตอน พิธีกรรม วันที่สอง	ชุมนุ่ครุ	ชุมนุ่ครุ	ชุมนุ่ครุ
	ภาศครู	ภาศครู	ภาศครู
	ร้องสัต์ดี ชุมนุ่ครุ	ร้องสัต์ดี ชุมนุ่ครุ	ร้องสัต์ดี ชุมนุ่ครุ
	กราบครู	กราบครู	กราบครู
	ถวายเครื่องบูชา	ถวายเครื่องบูชา	ถวายเครื่องบูชา
	เครื่องสังเวย	เครื่องสังเวย	เครื่องสังเวย
	รำหน้าศาล	รำหน้าศาล	รำหน้าพอก (รำหน้าศาล)
	นิมนต์พระสงฆ์มายังโรงพิธี	นิมนต์พระสงฆ์มายังโรงพิธี	นิมนต์พระสงฆ์มายังโรงพิธี
	พิธีตัดจุก	พิธีตัดจุก	พิธีตัดจุก
	พิธีครอบเทริด	พิธีครอบเทริด	พิธีครอบเทริด
	รำถวายครู	รำถวายครู	-
	รำ 12 คำพริต (บท)	รำ 12 คำพริต (บท)	รำ 12 คำพริต (บท)
	-	-	รำตั้งบ้านตั้งเมือง
	-	-	โนราใหม่ไปบวชในพุทธศาสนา
	จับบท 12	จับบท 12	จับบท 12
	แก้พอก	แก้พอก	-
	รำเล่นเพื่อความบันเทิง	รำเล่นเพื่อความบันเทิง	รำเล่นเพื่อความบันเทิง

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 4 ขั้นตอนพิธีกรรมวันที่สาม

คณะโนรา หัวข้อ	โนรำน้อม คงเกลี้ยง	โนราวิชา สุกศรีสอาด	โนราห้วน คงดำ
ขั้นตอน	ภาศครู	ภาศครู	ภาศครู
พิธีกรรม	เชื้อตาหลวง	เชื้อตาหลวง	เชื้อตาหลวง
วันที่สาม	เชิญครูหมอมารับเครื่องบูชา	เชิญครูหมอมารับเครื่องบูชา	เชิญครูหมอมารับเครื่องบูชา
	รำหน้าศาล	รำหน้าศาล	รำหน้าศาล
	รำเก็บตกบทที่ยังไม่ได้เล่น (มีหรือไม่มีก็ได้)	รำเก็บตกบทที่ยังไม่ได้เล่น (มีหรือไม่มีก็ได้)	-
	รำคล้องหงส์	รำคล้องหงส์	รำคล้องหงส์
	รำแทงเข้	-	รำแทงเข้
	พิธีส่งครู	-	พิธีส่งครู
	ตัดเหมรย	-	ตัดเหมรย
	-	รำเล่นเพื่อความบันเทิง	-

ที่มา: ผู้วิจัย

ซึ่งสอดคล้องกับ โอภาส อิสโม (2544, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องศึกษาพิธีครอบเทริดโนรา ผลการวิจัยพบว่าพิธีครอบเทริดโนราเป็นพิธีการสืบทอดการแสดงโนราจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยมีองค์ประกอบในพิธีครอบเทริดโนราดังนี้ โอกาสในการประกอบพิธีจัด 3 วัน 2 คืน เริ่มจากวันพุธถึงวันศุกร์ นิยมวันข้างขึ้นของเดือน ตั้งแต่เดือนอ้ายถึงเดือนเก้า การประกอบพิธีในวันแรกเริ่มในตอนเย็นของวันพุธ หลังภาศครู บูชาครู เช่น ไหว้ครู หมอโนรา ผู้เข้าพิธีครอบเทริดโนราทำพิธีกราบครูหมอโนรา การประกอบพิธีวันที่สอง เริ่มตั้งแต่ตอนเช้า การกราบพระอาทิตย์ ภาศครู บูชาครูหมอโนรา โนราแต่งพอก พระสงฆ์อาราธนาศีล ตัดจุก ครอบเทริดโนรา รำ 12 บท 12 คำพริต และการเชิญครูหมอมารับประทับทรง การประกอบพิธีในวันที่สามเริ่มตั้งแต่ภาศครูตอนเช้า รำบท คล้องหงส์ รำแทงเข้ เมื่อรำเสร็จโนราทำพิธีส่งครูส่งเทวดา ถือว่าเสร็จพิธี หลังจากนั้นผู้เข้าพิธีครอบเทริดโนรา ไปรำโนรา 3 วัด 3 บ้าน เพื่อเอาเคล็ดและบวชเป็นพระภิกษุ พิธีครอบเทริดโนรามีการสืบทอดกันมาเป็นเวลา ยาวนานจนถึงปัจจุบัน

3. วิเคราะห์กระบวนการทำรำในพิธีครอบเทริดโนรา (แม่บทโนรา) จากการวิจัยได้แบ่งศึกษาเรื่องบทร้อง ทำนองและกระบวนการทำรำ ซึ่งพบว่า

- 1) บทร้อง ผลการศึกษาพบว่าบทร้องแม่บทโนราของโนราทั้ง 3 คณะมีจำนวนเป็นดังนี้

ตารางที่ 5 จำนวนคำกลอนแม่บทโนรา ของโนราทั้ง 3 คณะ

คณะโนรา	จำนวนคำกลอน		
	บทครูสอน	บทสอนรำ	บทประณม
โนรำน้อม คงเกลี้ยง	9 คำกลอน	27 คำกลอน	18 คำกลอน
โนราวิชา ศุภศรีสอาด	9 คำกลอน	27 คำกลอน	16 คำกลอน
โนราห้วน คงดำ	9 คำกลอน	21 คำกลอน	16 คำกลอน

ที่มา: ผู้วิจัย

จากตารางแสดงให้เห็นว่า โนราทั้ง 3 คณะมีจำนวนคำกลอนที่เท่ากันและไม่เท่ากัน ซึ่งได้รับการสืบทอดมาจากคณะที่ตนได้รับการถ่ายทอด สอดคล้องกับรจนา ศรีใส (2536, น. บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องแม่บทโนรา: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ แม่บทโนราในจังหวัดพัทลุง ตรัง สงขลา และนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า บทร้องครูสอน มีจำนวนคำกลอนไม่เท่ากันคือ 8 คำกลอน 6 คณะ 9 และ 10 คำกลอนอย่างละคณะ บทสอนรำ พบว่ามีจำนวนคำกลอนไม่เท่ากันทั้ง 8 คณะ คือมีจำนวนคำกลอนมากที่สุดถึง 43 คำกลอน น้อยที่สุดเพียง 9 คำกลอน เนื้อหาที่มีความแตกต่างกันจะเป็นตอนท้ายบท บทประณมมีคณะโนราเจริญ ชัยเพชร จังหวัดตรังเพียงจังหวัดเดียวที่มีคำร้องทั้งสิ้น 38 คำกลอน ซึ่งคณะอื่น ๆ จะมี 31 คำกลอนเท่านั้น

2) ทำนองเพลงของแม่บทโนรา ครึ่งอดีตยังไม่มีกำหนดชื่อเรียกที่เป็นสากล การเรียกทำนองเพลงของคณะโนรานั้นอาศัยเสียงที่เกิดจากการบรรเลงเครื่องดนตรีที่เป็นเครื่องดำเนินทำนองหลัก คือ กลอง และทับ การเรียกชื่อทำนองเพลงใช้หลักการว่า ในแต่ละบทร้องเครื่องดนตรีชิ้นใดบรรเลงก็จะเรียกชื่อนั้น ส่งผลให้โนราทั้ง 3 คณะมีการใช้หน้าทับดังนี้

ตารางที่ 6 ทำนองเพลงแม่บทโนรา ของโนราทั้ง 3 คณะ

คณะโนรา	ทำนองเพลงแม่บทโนรา		
	บทครูสอน	บทสอนรำ	บทประณม
โนรำน้อม คงเกลี้ยง	ทำนองเพลงทับ	ทำนองเพลงทับเพลงโทน	ทำนองเพลงทับเพลงโทน
โนราวิชา ศุภศรีสอาด	ทำนองเพลงทับ	ทำนองเพลงโทน	ทำนองเพลงโทน
โนราห้วน คงดำ	ทำนองเพลงโทน	ทำนองเพลงทับ	ทำนองเพลงทับ

ที่มา: ผู้วิจัย

ซึ่งสอดคล้องกับนายเดชา คำเกลี้ยง และนายกิตติชัย รัตนพันธ์ (การสนทนากลุ่มย่อย เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2559) ได้กล่าวไว้ว่า ทำนองเพลงที่ใช้ประกอบบทร้องแต่ละบท เรียกว่าหน้าทับประกอบบทร้อง การจะใช้หน้าทับใดขึ้นอยู่กับบทร้อง ทำนองเพลงใช้ในส่วนของหน้าทับเป็นตัวกำกับทำนอง ทำนองเพลงที่ใช้เป็นการเรียกชื่อหน้าทับประกอบบทร้อง ซึ่งแบ่งหน้าทับได้เป็น 2 ประเภท คือ หน้าทับเพลงทับหรือเพลงกราว

เป็นการบรรเลงร่วมระหว่างทับกับโหม่ง และหน้าทับเพลงโชน (โชน หมายถึงกลองโนรา) เป็นการบรรเลงร่วมระหว่างทับ กลอง และโหม่ง

3) กระบวนท่ารำ โนราทั้งสามคณะมีจำนวนกระบวนท่ารำที่ไม่เท่ากัน โดยแบ่งกระบวนท่ารำออกเป็นท่ารำหลักและท่ารำขยาย ซึ่งท่าหลักหรือแม่ท่ายังคงปฏิบัติตามบรมครู จึงทำให้ท่ารำมีความใกล้เคียงกัน แต่รายละเอียดของท่ารำอาจแตกต่างกันบ้างตามรายละเอียดของบทร้องที่แตกต่างกัน ท่ารำขยายนั้นมีความแตกต่างกันทั้งจำนวนท่ารำและและกระบวนท่ารำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถหรือความถนัดของโนราแต่ละท่าน เมื่อต่างครุต่างประดิษฐ์ท่ารำส่งผลท่ารำผิดแปลกกัน

ตารางที่ 7 จำนวนกระบวนท่ารำแม่ทโนรา ของโนราทั้ง 3 คณะ

คณะโนรา	จำนวนกระบวนท่ารำ		
	บทครูสอน	บทสอนรำ	บทประณม
โนรำน้อม คงเกลี้ยง	มีจำนวน 31ท่า	มีจำนวน 83 ท่า	มีจำนวน 79 ท่า
โนราวิชา ศุภศรีสอาด	มีจำนวน 36 ท่า	มีจำนวน 79 ท่า	มีจำนวน 65 ท่า
โนราห้วน คงดำ	มีจำนวน 41 ท่า	มีจำนวน 86 ท่า	มีจำนวน 85 ท่า

ที่มา: ผู้วิจัย

สอดคล้องกับ รจนา ศรีใส (2536, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องแม่ทโนรา: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบแม่ทโนราในจังหวัดพัทลุง ตรัง สงขลา และนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า ท่ารำของแม่ทโนราทั้ง 8 คณะ ในบทครูสอนทุกคณะมีท่ารำที่เป็นท่าหลักท่าใหญ่หรือแม่ท่าที่ใกล้เคียงกันมาก ท่ารำบทสอนรำในตอนต้นบทจะใกล้เคียงกัน ตอนท้ายบทจะมีท่ารำใกล้เคียงธรรมชาติตามความหมายของบทร้อง ท่ารำบทประณมจะใช้ท่าหลักท่าใหญ่หรือแม่ท่าใกล้เคียงกัน จะมีท่ารำที่แตกต่างกันไปบ้างตามรายละเอียดของบทร้องที่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับนายเดชา คำเกลี้ยง (การสนทนากลุ่มย่อย เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2559) ได้กล่าวไว้ว่า โนรำน้อม คงเกลี้ยง เป็นโนราที่มีชื่อเสียงในเรื่องของกระบวนท่ารำ ทำให้ท่ารำของท่านมีความสวยงาม โนราวิชา ศุภศรีสอาด จะมีชื่อเสียงและสนใจในเรื่องไสยศาสตร์ไม่นับกระบวนท่ารำ ส่วนโนราห้วน คงดำ มีลักษณะของกระบวนท่ารำที่เพิ่มเติม แตกต่าง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการปฏิบัติกระบวนท่ารำทุกคำร้องของบทร้อง จึงทำให้กระบวนของท่านมีท่ารำมากกว่าคณะอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษากระบวนท่ารำบทคำพริตให้ครอบคลุมทั้ง 12 บท เพราะเป็นบทที่ปรากฏในการแสดงโนราโรงครูทุกประเภท และเป็นบทที่โนราทุกคนต้องปฏิบัติกระบวนท่ารำได้
2. ควรศึกษาขั้นตอนพิธีครอบเทริดโนรารวมทั้งกระบวนท่ารำของสายโนราแปลก ชนะบาล หรือสายท่าแค ที่ได้ถ่ายทอดให้แก่ศิษย์ภายในจังหวัดพัทลุงให้ครบทุกคณะ เพื่อศึกษาความเหมือนหรือความต่างของขั้นตอนพิธีกรรมและกระบวนท่ารำ มีปัจจัยใดเป็นองค์ประกอบเหตุผลดังกล่าว

รายการอ้างอิง

- ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. (2538). “พิธีกรรมที่นำศึกษาในโนราโรงครู”. โนรากับการผลิตบัณฑิตแขนงวิชาการแสดง
พื้นบ้าน: 74-96.
- น้อม คงเกลี้ยง. นายโรงโนรา. สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2559.
- ประสิทธิ์ รัตนมณี และนราวุธ โลหะจินดา. (2550). รายงานการวิจัย เรื่องโนราโรงครู คณะ “เฉลิมพระพา”
จังหวัดปัตตานี. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- พิทยา บุชรรัตน์. (2535). โนราโรงครู ตำบลท่าแค อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ภาคใต้.
- รจนา ศรีใส. (2536). แม่บทโนรา : การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- วิกรม กรุงแก้ว. (2542). ความเชื่อและพิธีกรรมโนราโรงครู: กรณีศึกษาอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
ทักษิณ.
- อุดม หนูทอง. (2536). โนรา. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- โอภาส อิสโม. (2544). ศึกษาพิธีครอบเหน็ดโนรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดี
ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

